

ROMÂNIA ȘI SFÂRȘITUL SECURITĂȚII COLECTIVE ÎN VIZIUNEA LUI GRIGORE GAFENCU*

ANDREI LUCACI

“În momentul păcii de după primul război mondial, Europa era împărțită între victoria aliaților și revoluția rusă. Restabilirea ordinii pe continent era difică cât timp nu se cunoșteau limitele dezordinii orientale”¹.

Rod al unei analize bazate mai ales pe o bună cunoaștere a potențialului rus, această concluzie la care ajungea Gafencu după sfârșitul primului război mondial și după semnarea tuturor tratatelor impuse de Conferința Păcii, nu se mai regăsește în nici o lucrare din bogata literatură istoriografică dedicată primei conflagrații mondiale. Raționamentul marelui analist, pe cât de corect astăzi, pe atât de surprinzător în epocă, este explicat prin faptul că, lipsind de la masa tratativelor, Rusia pune sub semnul incertitudinilor atât sistemul Versailles, cât mai ales apariția și existența viitoare a statelor limitrofe.

Izolată după 1918 și nerecunoscută oficial, Rusia sovietică va începe încă din 1920 să acuze statele vecine că și-au însușit din teritoriile sale părți importante care, întrucât *“fuseseră gubernii ale Imperiului țarist”*², îi aparțin de drept. În fața unor asemenea pretenții, la care se adăugau tendințele revizioniste ale Ungariei și Bulgariei, România va iniția și desfășura o amplă activitate internațională, având ca scop menținerea frontierelor trasate la sfârșitul primului război mondial.

Urmărind păstrarea sistemului de tratate de la Versailles, politicienii români, considerând Franța și, într-o mai mică măsură, Marea Britanie ca principalele garante ale acordurilor de pace încheiate, vor susține ca ideea Securității colective să devină principalul obiectiv al activității Ligii Națiunilor. Împărțind punctul de vedere potrivit căruia statele mici și mijlocii pot contribui într-un mod substanțial la idealul de pace și securitate, România va urmări cu atenție deosebită mai ales aplicarea articolului 10 al Pactului: *“Membrii Societății se angajează să respecte și să mențină, contra oricărei agresiuni externe, integritatea teritorială și independența politică prezentă a tuturor membrilor Societății”*³.

Având în fruntea externelor un om pe măsura evenimentelor și a vremurilor (l-am numit pe Nicolae Titulescu), vocea României va fi deseori ascultată de la înalta tribună a Societății Națiunilor, aprecierea prestației sale și implicit a țării noastre fiind dată de cele două rânduri în care lucrările vor fi prezidate de reprezentantul nostru. Alături de aceste două nominalizări, realizarea și unanima apreciere a conceptului de securitate europeană ce poartă semnătura ilustrului nostru diplomat au făcut ca numele lui Titulescu să fie înscris la loc de cinste, alături de cei mai mari diplomați din istoria relațiilor diplomatice internaționale. Lângă el, și la fel de apreciat, stă astăzi conceptul de

* Vezi Andrei Lucaci, Grigore Gafencu sau răspunsul la întrebarea “Ce este un diplomat?”, în *Carpica*, XXIX, p. 267-270.

¹ Grigore Gafencu, *Preliminarii la războiul din răsărit*, București, 1996, p. 222.

² Nicolae Ciachir, *Marile puteri și România (1856-1947)*, București, 1996, p. 208.

³ *Istoria Românilor. Compendiu*, Iași, 1996, p. 302.

Europă unită pe care Gafencu, intuind perfect viitorul politicii pe continent, îl va concepe și care, astăzi, constituie opțiunea fundamentală a tuturor guvernelor occidentale.

Primate cu o încredere nemărginită, atât Societatea Națiunilor, cât și Pacea de la Versailles erau, încă din start, lipsite de o *“validitate morală”*⁴.

Departate de a expune doar punctul de vedere al germanilor care *“n-au considerat-o ca un angajament «corect»”*⁵, viciile Păcii și ale Ligii Națiunilor țineau atât de lipsa Rusiei de la masa tratatelor și de refuzul Statelor Unite de a participa ca membru, precum și de rezervele Marii Britanii, care își considera încheiată misiunea pe continent, odată cu obținerea victoriei. Având un singur dușman real, doar Franța învingătoare (pe care Marea Britanie nu o dorea în nici un chip foarte puternică), Germania va dori revanșa încă din prima zi a înfrângerii, planurile Dawes și Young – girate, spre nemulțumirea francezilor, chiar de foștii aliați (britanici și americani) – folosindu-i din plin la revigorarea economică. Purtând amprenta timpului, precaritatea echilibrului european este ilustrată de Grigore Gafencu într-o formulă care spune practic totul: *“Nefericirea acestei politici de securitate colectivă care va produce atât dezgust și decepții era că ordinea superioară căutată la Geneva se baza pe un echilibru himeric de formule și sisteme și nu pe un echilibru real de forțe”*⁶.

Uitate mult prea repede, performanțele analitice ale lui Gafencu fac astăzi loc unor noi formulări care, înlocuind unele cuvinte cu altele, concluzionează că *“Primul război îl explică pe al doilea și, în fapt, îl determină în măsura în care un eveniment poate cauza un altul”*⁷. Motivată de aceleași intuiții, neformulate în scris, dar gândite fără îndoială, Titulescu va iniția o serie de negocieri cu statele vecine, menite să ducă la apărarea frontierelor mai ales că, alături de protestele germane și sovietice, se auzeau din ce în ce mai tare glasurile măcinate de nemulțumiri ale Ungariei și Bulgariei.

Înconjurată atât de pretențiile iredentiste maghiare și bulgare, cât mai ales de *“fireasca apropiere dintre Germania și Uniunea Sovietică”*⁸ după sfârșitul războiului, primul instrument chemat să apere noua cuprindere a statului român îl va constitui alianța regională dintre Cehoslovacia, Iugoslavia și România, denumită Mica Înțelegere. Alianță comună defensivă, la care, după ideile lui Take Ionescu, ar fi trebuit să participe și Polonia și Grecia, Mica Înțelegere se realizează doar cu participarea celor trei, datorită atât disensiunilor teritoriale dintre guvernul cehoslovac și cel polon, cât mai ales pretențiilor la tronul Ungariei emise de ex-împăratul Austro-Ungariei, Carol de Habsburg, sosit incognito la Budapesta în martie 1921. Urmare a protestelor vehemente care au mers până la amenințări cu demonstrații de forță din partea celor trei țări, Conferința ambasadurilor de la Paris adoptă o rezoluție prin care *“restaurarea habsburgilor era prohibită”*⁹.

Încheiată în martie 1921, Mica Înțelegere va fi urmată de o serie de acorduri separate pe care România le va încheia cu o serie de țări în aceeași dorință de pace și de apărare a sistemului de la Versailles: cu Polonia la 3 martie 1921, cu Franța în iunie

⁴ A.J.P. Taylor, *Originile celui de-al doilea război mondial*, Iași, 1999, p. 5.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Grigore Gafencu, *op.cit.*, p. 224.

⁷ A.J.P. Taylor, *op.cit.*, p. 27.

⁸ Nicolae Ciachir, *Istoria relațiilor internaționale de la Pacea westfalică (1648) până în contemporaneitate (1947)*, București, 1998, p. 264.

⁹ *Ibidem*, p. 267.

1926, cu Italia în septembrie 1926 și cu Grecia în martie 1928. Odată cu ultimul tratat (cel cu Grecia din martie 1928), la conducerea Ministerului de Externe român apare pentru prima dată Nicolae Titulescu. Anunțând, cu ocazia semnării tratatului, că *“Balcanii trebuie să aparțină popoarelor din Peninsula Balcanică”*¹⁰, noul titular al externelor românești va deschide în evoluția relațiilor internaționale o etapă cu adevărat deosebită de care sunt legate atât marile prestații de la tribuna Societății Națiunilor cât, mai ales, armonizarea legăturilor cu vecinii și îndeosebi cu Uniunea Sovietică. Personalitate marcantă a României, apariția lui Nicolae Titulescu și prestația sa de excepție vin să anuleze sau măcar să diminueze într-o bună măsură o dublă și mare pierdere pe care România o înregistrează în 1927, când cei doi artizani ai Marii Uniri, Regele Ferdinand I și Ion I.C. Brătianu trec în neființă.

Noile stări de lucruri resimțite mai ales în luptele pentru influențarea Regenței, impuneau României, pe fondul unei accelerări a vieții politice internaționale, necesitatea unei personalități puternice, care să pună interesele țării mai presus de interesele de partid, mai ales că anul 1928 aducea cu el schimbarea liberalilor cu național-țărăniștii. Moment de cotitură în viața politică internă a țării, schimbarea partidelor aflate la conducere aducea după ea și prima prestație externă a lui Grigore Gafencu. Numit pentru o scurtă perioadă secretar general la externe, Grigore Gafencu va avea timp să aprecieze valoarea deosebită a lui Titulescu, astfel încât, luându-l ca model, va fi unul dintre cei mai mari susținători și adepți ai acestuia. Gândite prin analogia dintre formația sa de jurnalist specialist în relațiile internaționale și funcțiile politice deținute în perioada 1928-1933, meritele lui Grigore Gafencu în politica externă românească se regăsesc atât în participarea la conferințe și congrese internaționale cât mai ales ca participant la negocierea și încheierea tratatelor și acordurilor din această perioadă. El nu poate fi străin, spre exemplu, de aderarea României la primul tratat internațional care interzicea recurgerea la război ca mijloc de rezolvare a litigiilor dintre state, cunoscut sub denumirea de Pactul Briand-Kellog, din august 1928, la care va adera și Uniunea Sovietică, la fel cum nu i se poate refuza calitatea de *“șef al delegației române participante la Conferința Micii Înțelegeri desfășurată la București în februarie 1929”*¹¹. Este, de asemenea, cunoscut faptul că a urmărit cu viu interes reluarea legăturilor diplomatice cu Uniunea Sovietică, începute la doi ani de la formarea U.R.S.S. (30 decembrie 1922), în martie 1924 la Viena. În acest sens, publicațiile pe care le conducea au găzduit în numeroase apariții articole sub semnătura lui și a multor alte personalități românești, în care erau subliniate ca absolut necesare reluarea tuturor legăturilor cu răsăritul.

Apreciind conceptul de Securitate Europeană emis de Titulescu, Gafencu va prelua din opera înaintașului său mai ales termenul de *“teritoriu ca element fundamental în definirea agresorului”*¹², pe care cu o măiestrie diplomatică remarcabilă îl va folosi cu predilecție în numeroasele contacte internaționale, dar mai ales în dialog cu Molotov: *“prin încălcarea teritoriului nostru, prin actele de forță... Uniunea Sovietică a distrus în România orice simțământ de încredere și a trezit îndreptățita teamă că însăși ființa statului român este în primejdie”*¹³.

¹⁰ Istoria Românilor. Compendiu, p. 302.

¹¹ Grigore Gafencu, *Ultimele zile ale Europei*, București, 1992, p. 8.

¹² Istoria Românilor. Compendiu, p. 303.

¹³ Grigore Gafencu, *Misiune la Moscova*, București, 1995, p. 231.

În ciuda lipsei unor referiri speciale la Basarabia, Gafencu va saluta reluarea legăturilor diplomatice cu Uniunea Sovietică, mai ales că, în calitate de Ministru Secretar de Stat la industrie și comerț în intervalul iunie-noiembrie 1933, realizase faptul că *“absența unui comerț dezvoltat între cele două țări, anula un stimulent de natură economică pentru a se ajunge la un acord”*¹⁴. Susținând ideea emisă de Titulescu potrivit căruia *“situația internațională este din ce în ce mai îngrijorătoare”*¹⁵, Grigore Gafencu va susține în disputele parlamentare atât reorganizarea Micii Înțelegeri din 16 februarie 1933 (părăsise secretariatul de stat al Afacerilor Străine în octombrie 1932), cât și realizarea la Atena în 9 februarie 1934 a Înțelegerii Balcanice (în decembrie 1933 părăsise postul de subsecretar de stat la industrie și comerț). *“Aceasta (Înțelegerea Balcanică – n.a.) împreună cu Mica Înțelegere, crea un bloc de pe Coasta Dalmatiei și Podișul Boemiei până în insula Creta și frontiera Iranului, cu o populație de 70.000.000 locuitori, menit să frâneze tendințele revizioniste și expansioniste ale unor state”*¹⁶.

În ciuda acestor măsuri organizatorice prin care statele din est încercau să-și salveze teritoriile și să-și asigure independența, situația internațională se agrava din ce în ce mai mult. Începutul, dat de retragerea Japoniei din Liga Națiunilor în martie 1933, este continuat de noul Acord Naval din iunie 1935 impus de Germania, prin care aceasta își crează o flotă de război egală cu 35% din tonajul britanic și cu 45% la submarine. La 3 octombrie 1935, Italia atacă Abisinia, iar Hitler ocupă zona demilitarizată renană. Lipsa oricărei atitudini din partea Ligii Națiunilor, în ciuda vehementelor solicitări și proteste, la adresa agresorilor, anunțau, așa cum avea să spună Nicolae Titulescu: *“sfârșitul acestui organism la fel de fragil ca și pacea”*.

Altfel spus, *“În realitate, întreaga Europă nouă, născută în urma victoriei aliaților, a fost dezamăgită... împotriva noilor forțe care se afirmă în centrul continentului nu se găsea nicăieri un punct de sprijin european. În Occident era haos, în Răsărit, panică”*¹⁷. Absolut real, acest haos și această panică, cum le numește Gafencu, se află doar la început, deoarece lucrurile se complică și mai mult odată cu începerea războiului civil din Spania, unde *“Italia și Germania, susținând pe generalul Franco, se întâlnesc pe poziții opuse cu sovieticii și anglo-francezii care susțin guvernul legal”*¹⁸. Urmat de un protest britanic *“formal și tardiv”*¹⁹ și de eșecul unei înțelegeri regionale în Europa centrală și de sud-est sub egida Franței, unde *“cercurile politice erau puternic divizate”*²⁰, are loc în sfârșit cel mai elocvent eveniment ce pune în lumină ideile germane – ocuparea Austriei. Punct decisiv și final în evoluția și activitatea Ligii Națiunilor, ocuparea Austriei reprezintă momentul din care conceptul securității colective devine himeric, iar menținerea păcii o chestiune exclusiv germană. Trăind intens evenimentele, Gafencu va exclama: *“... amenințarea contra ordinii europene nu venea nici măcar pentru țările din Răsărit dinspre Rusia”*²¹, *“ci chiar din centrul Europei. Noua Germanie a cărei putere devenea din zi în zi mai amenințătoare*

¹⁴ Istoria Românilor. Compendiu, p. 443.

¹⁵ Ibidem, p. 303.

¹⁶ Nicolae Ciachir, Marile puteri și România..., p. 217.

¹⁷ Grigore Gafencu, Preliminarii..., p. 224.

¹⁸ Nicolae Ciachir, Istoria politică a Europei de la Napoleon la Stalin, București, 1998, p. 230.

¹⁹ Istoria Românilor. Compendiu, p. 305.

²⁰ Ibidem.

²¹ Grigore Gafencu, Preliminarii..., p. 224.

nu mai era Germania lui Bismarck. Ambițiile sale nu aveau nici o frână, iar aspirațiile sale, nici o limită”²².

Pe plan intern, norii amenințători erau purtați și vehiculați cu putere de mișcarea legionară, care departe de a fi lipsită în anumite momente “de orice contact cu realitatea noastră”²³, “prin tezele sale de import”²⁴ și formele de manifestare din anii 1934-1941, a promovat în mod clar o politică fascistă, constituind pentru Germania o veritabilă Coloană a V-a și un excelent instrument de presiune asupra vieții politice românești. “Ar fi nedrept – ne spune Gafencu – să atribuim o inspirație și influențe exclusiv străine acestei mișcări. Dar natura violentă a tânărului șef care nu dădea înapoi din fața nici unei manifestații de forță, nici măcar a crimei – la 28 decembrie 1934 I.G. Duca, președintele Consiliului, a căzut la Sinaia, doborât de împușcăturile a patru «legionari» – a împins Garda de Fier pe căi ilegale”²⁵. Dramaticul sfârșit al celui despre care Gafencu spunea că este “unul din prea puținele noastre elemente distinse, civilizate și bine pregătite din lumea politică”²⁶ este legat mai ales de actul dizolvării Gărzii de Fier, în urma căruia legionarii vor spune despre guvernul I.G. Duca că “au venit să apere pe Lupeasca (deci pe evrei – n.a.) și să distrugă Garda de Fier”²⁷.

Dușman recunoscut al mișcării, Titulescu este, potrivit lui Gafencu, unul care “a contribuit hotărâtor la alungarea lui Vaida și la întoarcerea lui Duca”²⁸, susținând măsura dizolvării Gărzii de Fier și în Consiliul de Miniștri, și în fața regelui²⁹.

Știind cui aparțin meritele scoaterii lor în afara legii, chiar în ziua dizolvării, când Titulescu se afla în trenul spre Cehoslovacia, intrând în compartimentul de lucru, va găsi pe birou un plic din partea Gărzii de Fier ce conținea “condamnarea sa la moarte”³⁰. Maestru al luptelor de culise, Carol, care era și el foarte pătruns de ideile autoritare aflate în vogă în Europa centrală, va refuza “să semneze un decret regal de dizolvare”³¹, lăsând astfel întreaga responsabilitate pe umerii lui Duca. Deloc întâmplătoare, această mișcare urmărea atragerea lui Codreanu în planurile lui Carol. Intenționând să-l numească pe Codreanu ca prim-ministru, regele devenea potrivit dorințelor sale “Căpitanul mișcării legionare”³² și prin aceasta, o autoritate care, susținută de legionari, putea beneficia de un regim privilegiat în raporturile cu Hitler. Refuzul lui Codreanu din februarie 1937, urmat de semnarea unui pact de neagresiune între Garda de Fier și Iuliu Maniu și George Brătianu, considerat un mare succes datorită recunoașterii mișcării de către unul dintre făuritorii Marii Uniri, vor adânci ura lui Carol față de căpitan, dar mai ales va cristaliza dorința acestuia de a-și impune propria dictatură. Situarea Gărzii de Fier pe locul trei în alegerile din decembrie 1937, cu 15,5% din voturi, moment ales de “Codreanu și locotenenții săi să recunoască că puterea era și pentru ei scopul

²² Ibidem, p. 225.

²³ Ibidem, p. 226.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, p. 227.

²⁶ Idem, *Însemnări politice 1929-1939*, București, p. 309.

²⁷ Ibidem, p. 312.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem, p. 313.

³⁰ Ibidem, p. 314.

³¹ Ibidem.

³² N. Ciachir, *Marile Puteri și România...*, p. 204.

*suprem*³³, constituie pentru Carol evenimentul în urma căruia va căuta un pretext pentru a-l lichida pe căpitan.

Lăsând pentru moment deoparte răfuiala cu Codreanu și profitând de lipsa de coeziune a partidelor politice, Carol face primul pas spre instaurarea dictaturii personale, aducând la putere Partidul Național Creștin al lui Goga-Cuza.

Continuând să *“pescuiască în ape tulburi”*³⁴, Carol face următorul pas, astfel încât pe baza prerogativelor sporite date de noua constituție din 27 februarie 1938, demite guvernul, instaurând regimul monarhiei autoritare. Urmează interzicerea activității partidelor politice și instituirea Consiliului de Coroană ca organ de stat, în care miniștrii, purtând denumirea de consilieri regali, erau numiți de rege. Se împlineau în acest fel toate dorințele sale de mărire, în România nemaieexistând forțe sau personalități care să-l critice sau care să i se opună. Dorind să-și consolideze situația pe plan internațional, Carol întreprinde un turneu în capitalele Angliei și Franței de unde pleacă fără nici un sprijin astfel încât, hotărât să joace ultima carte, vizitează Germania. În fața brutalității condițiilor impuse de Hitler: retragerea României din Liga Națiunilor, denunțarea tratatelor și aducerea Gărzii de Fier la putere, dar mai ales a amenințării cu anihilarea, Carol revine în țară unde, sub pretextul tentativei de a fugi de sub escortă, Corneliu Zelea Codreanu este executat. Aparent paradoxală, decizia de îndepărtare a căpitanului, considerată de Hitler drept o *“sfidare adusă persoanei sale și național-socialismului”*³⁵ ascundea de fapt teama lui Carol ca nu cumva să fie înlocuit cu legionarii. Măsura îndrepărtării prin forță a lui Codreanu – sprijinită de numeroși oameni politici ai vremii, în dorința diminuării activității legionare – îl aducea pe Carol în ipostaza de *“singur interlocutor posibil al Führerului”*³⁶. Convinș că între iritarea față de execuția lui Codreanu și interesele economice ale Germaniei – Hitler o va alege pe cea din urmă, Carol acceptă începând din februarie 1939 negocierile româno-germane în vederea încheierii unui tratat economic. Cunoscând că producția de carburant sintetic al Germaniei nu va acoperi necesarul în caz de război *“este de mirare că dispunând de un asemenea atu oamenii politici români nu au știut să joace această carte”*³⁷, obținând pentru România condiții mult mai avantajoase. Clauzele tratatului, semnat în urma unor presiuni aproape ultimative din partea Germaniei, la câteva zile după schilodirea Cehoslovaciei în martie 1939, urmau să fie puse în practică printr-o serie de acorduri ulterioare. Urmând *“să facă din economia românească o anexă a celei germane”*³⁸, acordurile vor fi încheiate după îndelungi tergiversări necesare, așa cum spunea Gafencu, pentru *“organizarea unei acțiuni interne de rezistență sistematică în toate domeniile economiei noastre împotriva cererilor germane care ar fi depășit cadrul sau măsura învoielilor noastre”*³⁹. Speranța era însă iluzorie, întrucât Hitler, în conferința secretă din 8 martie 1939, va expune în fața colaboratorilor săi planul imediat și de

³³ Grigore Gafencu, *Preliminarii...*, p. 227.

³⁴ *Istoria Românilor. Compendiu*, p. 300.

³⁵ N. Ciachir, *Marile Puteri și România...*, p. 228.

³⁶ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1997, p. 361.

³⁷ *Ibidem*, p. 363.

³⁸ *Istoria Românilor. Compendiu*, p. 307.

³⁹ *Ibidem*.

perspectivă potrivit căruia: *“până la 15 martie 1939 Cehoslovacia va fi lichidată. Urma Polonia și nu Danzing-ul, faza Danzing fiind considerată de fîhrer depășită, văzând o rezistență slabă din partea Poloniei și nici un ajutor dat acesteia de anglo-saxoni. Ungaria, România și Iugoslavia trebuiau să facă parte neapărat din spațiul vital al Germaniei”*⁴⁰.

În lumina a ceea ce astăzi știm despre perioada care prefigura a doua mare conflagrație mondială, putem spune că departe de a fi un bun politician, Carol a dorit mai ales să gestioneze singur politica României, și că această politică dusă aproape în nume personal se va finaliza cu dramatica situație din anul 1940.

Schimbarea de la externe a lui Titulescu, *“ajuns un fel de Ministru de externe «permanent», adică sub toate guvernele între 1927-1936”*⁴¹, ocuparea Austriei, dar mai ales împărțirea Cehoslovaciei după Conferința de la Munchen, erau tot atâtea semnale că lumea se îndrepta în mod clar spre război. Palidă consolare, refuzul de a participa la împărțirea Cehoslovaciei și *“Cazul Tilea”* – despre care se spune astăzi că ar fi deschis ochii Angliei și Franței, determinându-le schimbarea poziției – sunt practic singurele și ultimele ipostaze în care România se mai manifestă ca un stat cu o politică independentă. Fără a uita tratatele economice cu Anglia și Franța din martie și respectiv aprilie 1939 (încheiate după tratatul cu Germania) și garanțiile politice franco-britanice din aprilie 1939, realizate după ocuparea Cehoslovaciei, dar mai ales datorate *“demersului energetic al lui Viorel Tilea”*⁴², la care adăugăm ideea unui front de rezistență antifascistă (Anglia, Franța, U.R.S.S.), putem spune că derularea fantastică a evenimentelor europene izolaseră practic România.

Având ca factor determinant Tratatul de neagresiune dintre U.R.S.S. și Germania din 23 august 1939, Consiliul de Coroană întrunit în 6 septembrie 1939 hotărăște *“în unanimitate”* neutralitatea. Cu acest prilej marele istoric Nicolae Iorga avea să noteze: *“Facem astăzi o altă politică decât aceea pe care o avem în inimă. Nu o putem face decât pe aceea de astăzi! Neutralitatea demnă și onestă”*⁴³. *“Prinsă între cei doi coloși totalitari, România era complet izolată de puterile care-i garantaseră integritatea”*⁴⁴ astfel încât, în ața evenimentelor care se anunțau, nimic nu *“mai stătea în puterea oamenilor să aleagă”*⁴⁵. Într-un astfel de context în care în fața României nu mai existau practic nici un fel de opțiuni politice, regele Carol face apel la serviciile lui Grigore Gafencu, numindu-l *“la 23 decembrie 1939 ministru al afacerilor externe”*⁴⁶.

⁴⁰ Leonida Loghin, *Mari Conferințe internaționale (1939-1945)*, București, 1989, p. 63.

⁴¹ Florin Constantiniu, *op.cit.*, p. 355.

⁴² *Istoria românilor. Compendium*, p. 308.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Florin Constantiniu, *op.cit.*, p. 366.

⁴⁵ I. Ciupercă, *Totalitarismul fenomen al secolului XX*, Iași, 1997, p. 273.

⁴⁶ Grigore Gafencu, *Preliminii...*, p. 229.

**La Roumanie et la fin de la sécurité collective
dans la vision du Grigore Gafencu
Résumé**

Homme politique, diplomate et représentant d'élite de l'exile roumain, Grigore Gafencu s'inscrit par toute sa prestation dans la série des dignitaires roumains qui placent la patrie au-dessus de ses aspirations, représentant aujourd'hui un exemple digne d'être continué. Ministre des Affaires Étrangères de la Roumanie, dans l'intervalle de temps: la fin de la sécurité collective et l'ascension du péril fasciste, Grigore Gafencu a une tentative de sauver la Roumanie avoir l'intuition d'un projet qui s'intituler dans l'époque "Les groupements des neutres".